



Helēna Lūsīte – kolhoza “Kaļiņina v.nos.” valdes priekšsēdētāja (1955 -1959)

Novadpētniecības konkurss “Nozīmīgas personības vietējās teritorijas
saimnieciskajā attīstībā laika periodā no 1945.-1991.gadam”

REZUMĒJUMS

Darbā apkopota informācija par Darba Sarkanā karoga un Ļeņina ordeņa kavalieri, Darba veterāni, kolhoza valdes priekšsēdētāju, laukropības brigadieru un iecirkņa priekšnieci Helēnu Lūsīti.

Sagatavoja
Zane Berga
Mazsalacas pilsētas
bibliotēka
31.08.2021

Satura rādītājs

Ievads.....	2
Kolhozu dibināšana Latvijā	3
Kolhoza “Kaļiņina v.nos.” (1949 – 1966) īsa vēsture.....	4
Helēna Lūsīte, dzim.Lāns (21.02.1915 -17.10.1982)	5
Pielikumi	9

levads

Gatavojoties novadpētniecības konkursam “Nozīmīgas personības vietējās teritorijas saimnieciskajā attīstībā laika periodā no 1945.-1991.gadam”, izvēlējos pētīt kolhoza “Mazsalaca” vēsturi un rakstīt par kolhoza valdes priekšsēdētājiem.

Apzinot materiālus un apkopojot informāciju, kas pieejama gan portālā periodika.lv, gan Valmieras novada muzejā un Valmieras zonālajā valsts arhīvā, kā arī uzrunājot mazsalaciešus, jāatzīst, ka šis ir ļoti apjomīgs un nopietns pētnieciskais darbs, kas prasīs daudz ilgāku laiku.

Taču uzrunājot vietējos cilvēkus, kuri strādājuši kolhozā “Mazsalaca”, un jautājot par kolhoza priekšsēdētājiem, kuri saimniekojuši visprasmīgāk, visbiežāk tika minētas divas personības – Helēna Lūsīte un Ēriks Plucis.

Konkursam izvēlējos rakstīt par Helēnu Lūsīti, jo viņa bijusi viena no retajām kolhozu priekšsēdētājām sievietēm, Mazsalacas apkārtnē vienīgā, kā arī, ieņemot dažādus vadošus amatus - fermu pārzine, laukkopības brigadiere, iecirkņa priekšniece, strādājusi kolhozā visu savu darba mūžu, pārvarot visas grūtības, ar kurām saskārās kolhozi to dibināšanas sākumā un arī vēlāk.

Lai gan kolhoza “Kaļiņina v. nos.” valdes priekšsēdētājas amatā Helēna Lūsīte bija tikai četrus gadus, viņas ieguldījums kolhoza “Mazsalaca” saimnieciskās dzīves attīstībā ir nenoliedzams un ļoti augsti vērtējams, jo par savu attieksmi pret darbu un gūtajiem rezultātiem, esot brigadieres un iecirkņa priekšnieces amatos, viņa saņēmusi vairākus apbalvojumus, tai skaitā augstāko valsts apbalvojumu PSRS - Ļeņina ordeni.

Darbā izmantota datu bāzē periodika.lv pieejamā informācija, levas Liepiņas atmiņas un fotogrāfijas no privātā arhīva, Valda Kampusas atmiņas, dokumenti un fotogrāfijas no viņa privātā arhīva, Valmieras novada muzeja zinātniskā krājuma materiāli, to skaitā fotogrāfijas un bijušās muzeja direktores Mirdzas Salnītes uzziņu materiāls par kolhoza “Mazsalaca” vēsturi, dokumenti no interneta resursiem ciltskoki.lv un saknesrujiena.lv.

Šis darbs ir tikai maza daļa no kolhoza “Mazsalaca” vēstures un pirmais par personībām, kuras veicinājušas saimnieciskās dzīves attīstību padomju varas gados, un tuvākajā laikā vēl tiks papildināts, ņemot vērā apkopoto informācijas apjomu un to, ka Valmieras Valsts zonālajā arhīvā atrodas materiāli par kolhoza “Mazsalaca” vēsturi laika posmā no 1966.gada līdz 1992.gadam, ar kuriem vēl jāiepazīstas.

Kolhozu dibināšana Latvijā

LPSR kolhozu dibināšana sākās 1946. gadā, kad tika nodibināti 3 kolhozi. Padomju vara ar nodevu un nodokļu, un propagandas palīdzību centās piespiest zemniekus iestāties kolhozos, bet sākotnēji šie pasākumi nesniedza cerētos rezultātus. Straujš kolhoza skaita pieaugums notika tikai pēc 1949.gada 25.marta deportācijām, kuru mērķis bija panākt vispārēju un ātru kolektivizāciju.¹

1952.gadā, kad bija kolektivizētas 98,4% zemnieku saimniecības, varēja uzskatīt, ka kolektivizācija Latvijā ir pabeigta.²

Latvijā kolhozi tika dibināti pēc lauksaimniecības arteļa parauga, tas nozīmēja to, ka arteļa kopīpašumā bija zeme un ražošanas pamatlīdzekļi (lopi, tehnika, iekārtas, saimnieciskās būves), bet arteļu dalībnieku personīgajā īpašumā palika dzīvojamās mājas un piemājas saimniecība (tai skaitā lopī). Šo īpašumu apjomus parasti noteica arteļa nolikums. Ienākumi tika sadalīti atkarībā no ieguldītā darba.³

Kolhozs pēc definīcijas bija "brīvprātīga zemnieku apvienība" ar kolhoza biedru sapulci kā augstāko noteicēju, bet faktiski kolhozus kontrolēja vietējā rajona Komunistiskās partijas komiteja, bieži vien "no augšas" ieceļot kolhoza priekšsēdētājus, kuri bija partijas un valsts iestāžu un nomenklatūras darbinieki, bet kuriem trūka vajadzīgo organizatorisko iemaņu un nepieciešamās zināšanas, lai vadītu kolhozu. Visus kolhoza vadošos darbiniekus, arī brigadierus, pārbaudīja drošības orgāni. Kolhozu sistēma bija autoritāra, priekšsēdētāja personībai bija noteicoša loma saimniecības attīstībā.

Kolhoziem 20.gs. 40. gadu beigās un 50.gadu bija jāpārvar valsts realizētās ekonomiskās politikas sekas, piemēram, kolhozi tika uzskatīti par otršķirīgu īpašuma formu un tiem nevarēja piederēt tādi ražošanas līdzekļi kā traktori, automašīnas un kombaini, tie varēja piederēt tikai valstij piederošajām MTS⁴, kas par maksu sniedza kolhoziem savus pakalpojumus. Kolhoziem bija jāpilda klaušas⁵ – kokmateriālu sagāde valsts vajadzībām, ceļu labošanas darbi u.tml., jāmaksā liels ienākuma nodoklis un obligātās apdrošināšanas maksājumi, vajadzēja parakstīties uz valsts aizņēmumiem.

Kolhozniekiem fiziski smagi bija jāstrādā ļoti daudz stundas dienā, bieži vien nepiemērotos vai sliktos apstākļos, lai izpildītu pieņemtos ražošanas plānus, kuri nebija balstīti ekonomiskos aprēķinos un neatbilda reālajai situācijai, un par savu darbu viņi saņēma ļoti zemu darba samaksu, kura sākumā tika izmaksāta ne tikai rubļos, bet arī graudos, kartupeļos u.tml.

Kolhozu stāvoklis sāka uzlaboties tikai pēc 1953.gada, kad tika īstenotas vairākas reformas – valsts norakstīja kolhozu parādus, palielināja valsts sagādes un obligātā iepirkuma cenas, sāka piešķirt lielas subsīdijas kolhoziem, paplašināja kolhozu tiesības u.tml.⁶

¹ **Sabiedriskošana.** PSRS lauksaimniecības kolektivizācija — individuālo zemnieku saimniecību vardarbīga apvienošana kolektīvās sociālistiskās saimniecībās (kolhozos). <https://tezaurs.lv/kolektiviz%C4%81cija> (skat.19.08.2021)

² Latvijas vēsture : 20 gadsimts / Daina Bleiere, Ilgvars Butulis, Inesis Feldmanis, Aivars Stranga, Antonijs Zunda ; Vairas Viķes-Freibergas priekšv. ; [māksl. Arnis Rožkalns]. - [Rīga] : Jumava, [2005]. – 334. – 340.lpp.

³ <https://lv.wikipedia.org/wiki/Kolhozs> (skat.19.08.2021)

⁴ **MTS** - saīsinājums; vēsturisks. Mašīnu un traktoru stacija. <https://tezaurs.lv/MTS> (skat.19.08.2021)

⁵ **Klaušas.** Ar likumu noteikts zemes īpašnieka pienākums veikt kādu darbu, piemēram, ceļu labošanu. <https://tezaurs.lv/klau%C5%A1as> (skat.19.08.2021)

⁶ Latvijas vēsture : 20 gadsimts / Daina Bleiere, Ilgvars Butulis, Inesis Feldmanis, Aivars Stranga, Antonijs Zunda ; Vairas Viķes-Freibergas priekšv. ; [māksl. Arnis Rožkalns]. - [Rīga] : Jumava, [2005]. – 334. -340.lpp.

Kolhoza "Kaļiņina v. nos." (1949 – 1966) īsa vēsture

1949.gada 6.aprīlī Mazsalacas pagasta "Melpēteros" tika nodibināti divi kolhozi.

Viens no tiem bija "Kaļiņina v. nos."⁷ Tajā apvienojās 55 zemnieki ar 844,5 ha zemes platību. Par pirmo kolhoza valdes priekšsēdētāju ievēlēja Kārli Trēgeru.

Otrs no tiem bija kolhozs "Pamats". Kolhozā iestājās 57 zemnieki ar kopējo zemes platību 717,6 ha. Par pirmo kolhoza valdes priekšsēdētāju ievēlēja Jāni Rudiņu.

PSRS Ministru Padome 1950. gada 7. jūnijā pieņēma lēmumu «Par sīko kolhozu apvienošanu». Šī lēmuma rezultātā 1950.gada 17.septembrī kolhozu "Pamats" pievienoja kolhozam "Kaļiņina v.nos.". Par kolhoza valdes priekšsēdētāju ievēlēja Pēteri Vāravu.

Kolhozs "Jaunais ceļš" dibināts 1948.gada 3.martā, Mazsalacas pagasta "Ķeizaros", pirmais priekšsēdētājs bija Jānis Hincenbergs. Kolhozam nodibinoties, tajā bija 20 kolhoznieki un 354 ha zeme.⁸

1966.gada 28.februārī kolhozs "Kaļiņina v.nos." apvienots ar kolhozu "Jaunais ceļš" un izveidots jauns kolhozs "Mazsalaca", pirmais priekšsēdētājs Uldis Ābele.

Kolhoza "Kaļiņina v.nos." pastāvēšanas laikā no 1949.gada līdz 1966.gadam, to vadīja deviņi priekšsēdētāji, Helēna Lūsīte bija astotā.

Kolhoza "Kaļiņina v. nos." valdes priekšsēdētāji

Vārds, uzvārds	Laika periods
Kārlis Trēgers	06.04.1949 – 18.04.1949
Pēteris Vāravš	18.04.1949 – 28.04.1949
Jānis Lakstīgala	28.04.1949 – 28.02.1950
Jānis Lakstīgala	28.02.1950 – 17.09.1950
Pēteris Vāravš	17.09.1950 – 11.02.1951
Alfrēds Zvejnieks	11.02.1951 – 28.01.1952
Jānis Taube	28.01.1952 – 06.02.1953
Aleksandrs Sokolovs	06.02.1953 – 07.02.1955
Helēna Lūsīte	07.02.1955 – 05.02.1959
Arveds Pārups	05.02.1959 – 28.02.1966

⁷ **Mihails Kaļiņins** (krievu: *Михаил Иванович Калинин*; dzimis 1875.gada 19. novembrī [v.s. 7. novembrī], miris 1946. gada 3. jūnijā) bija bolševiks, Padomju Krievijas un PSRS valsts darbinieks. Pēc Kaļiņina nāves, viņa vārdā tika nosaukti daudzi PSRS ģeogrāfiskie un saimnieciskie objekti. https://lv.wikipedia.org/wiki/Mihails_Ka%C4%BCi%C5%86ins (skat. 05.08.2021)

⁸ Informācija no Valmieras zonālā valsts arhīva. Valmieras muzeja direktores Mirdzas Salnītes uzziņu materiāls.

Helēna Lūsīte, dzim.Lāns (21.02.1915 -17.10.1982)

Dzimusi 1915.gada 21.februārī Ipiķu pagastā. Tēvs Jānis, māte Liene, ģimenē bijuši četri bērni, trīs māsas un brālis. Mācījusies Ipiķu pamatskolā.⁹

1937.gada 25.decembrī apprecējusies ar Eduardu Lūsīti. 1941.gadā abi ar vīru strādājuši par laukstrādniekiem Idus pagasta "Jauntalčos", pirms tam Mazsalacas pagasta "Kalnmačos", audzinājuši divas meitas Edīti Irēnu un Maiju Maigu.¹⁰

1949.gada 28.aprīlī Eduards Lūsītis no Mazsalacas ciema "Kūlām" ar 15 ha aramzemes iestājies kolhozā "Kaļiņina v.nos." (no 1966.g. kolhozs "Mazsalaca"), kur iecelts par būvbrigādes brigadieru, bet vēlāk par kolhoza klētnieku.

Uzsākot darbu kolhozā, Helēna Lūsīte strādājusi par lopkopēju, lopu fermas pārzini (no 1950.g.), vēlāk par laukkopības brigādes brigadieru (no 1965.g.), par kolhoza 3. iecirkņa priekšnieci (no 1973.g.) un komandanti (no 1976.g.).

No 1955.gada 7.februāra līdz 1959.gada 5.februārim bijusi kolhoza valdes priekšsēdētāja.¹¹ Vairākas reizes ievēlēta kolhoza valdē un darbojusies arī Valmieras rajona kolhozu padomē.

Ieskatoties tā laika kolhoza gada kopsapulču protokolos, var redzēt, ka ir paaugstinājies kolhoza darba vērtējums, ja pirms tam, tas visbiežāk ir novērtēts kā neapmierinošs, tad Helēnas Lūsītes vadības laikā sasniegtie darba rezultāti jau tiek novērtēti kā apmierinoši vai labi.

1959.gadā, kad viņa slimības dēļ atsakās no valdes priekšsēdētājas amata, kolhoza ienākumi ir pārsnieguši plānoto un kopsapulces protokolā rakstīts "Aizvadītā darba gada rezultāti ir apmierinoši. Kolhozs neatlaidīgi gūst labākus darba rezultātus, nostiprinās kolhoznieku materiālais stāvoklis. Palielinājušies naudas un materiālie ienākumi. Palielinājusies graudaugu vidējā ražība."¹²

Pēc levas Liepiņas, kolhoza "Mazsalaca" uzskaitvedes, stāstītā kolhoza priekšsēdētāja Helēna Lūsīte arī bijusi pirmā, kura noorganizējusi Pilngadības svētkus kolhozā.

H.Lūsīte ļoti labi pārzinājusi savu nozari un darāmos darbus, sekojusi līdz tam, lai brigādei uzticētie darbi tiktu paveikti laikā un labā kvalitātē, sniegusi priekšlikumus par to, kā uzlabot ražošanu. Piemēram, kolhoza valdes priekšsēdētājs Uldis Ābele, rakstot par jaunā ražošanas plāna sastādīšanu, norāda, ka "2. laukkopības brigādes brigadiere Helēna Lūsīte ierosināja lielākus līdzekļus atvēlēt kultivēto ganību uzlabošanai, tās bagātīgi mēslojot."¹³

Par viņas prasmi organizēt darbu tā, lai gūtu augstus rezultātus laukkopībā, liecina tas, ka 1973.gadā Helēnas Lūsītes vadītajā iecirknī no hektāra ievāca 23 cnt graudu, 173 cnt kartupeļu un 670 cnt lopbarības sakņu - vairāk nekā vidēji saimniecībā, par šiem sasniegumiem un augstajiem rādītājiem viņa apbalvota ar Ļeņina ordeni.¹⁴

Darba rezultāti bijuši ļoti augsti arī 1974.gadā, kad jūlijā 3. iecirkņa ļaudis, kurus vadīja Helēna Lūsīte, sagatavojuši 265 tonnas siena plānoto 150 tonnu vietā.¹⁵

⁹ Rūjienas baznīcas draudzes ģimeņu kartītes. Ziemeļu draudze – L – burts. 43.lpp. <https://dokumenti.saknesrujiena.lv/gimenes/36-ziemelu-draudze-l-burts.html> (skat.29.08.2021)

¹⁰ Tautas skaitīšana 1941.g., Valmieras apriņķis Idus pagasts, 84.kadrs. Informācija no ciltskoki.lv (skat.29.08.2021)

¹¹ Informācija no Valmieras zonālā valsts arhīva. Valmieras muzeja direktores Mirdzas Salnītes uzzīņu materiāls.

¹² Informācija no Valmieras zonālā valsts arhīva. Valmieras muzeja direktores Mirdzas Salnītes uzzīņu materiāls.

¹³ U.Ābele. Tā tapa jaunais plāns. Liesma (Valmiera), Nr.13 (22.01.1969), 3.lpp.

¹⁴ Liesma (Valmiera), Nr.1 (01.01.1974), 1.lpp.

¹⁵ V.Ļuta. Uzdevumu pārsniegs. Liesma (Valmiera), Nr.119 (31.07.1974), 1.lpp.

Arī kolhoza “Mazsalaca” valdes priekšsēdētājs Ēriks Plucis kolhoza gada pārskata sapulcē norādījis, ka “vēl liela starpība dažādu iecirkņu ganību ražībā. Trešajā iecirknī, ko vada Helēna Lūsīte, skaidri zināms, kādu mēslojumu katrs kultivēto ganību lauks saņēmis, cik un kādas auglības piedevas vēl jādod. Ganības vasarā apļāva laikā.”¹⁶

Savukārt, stāstot par to, kā tiek organizēts darbs kolhozā “Mazsalaca”, Ēriks Plucis atzinīgi izsakās par iecirkņa priekšnieces darba plānošanu. “Saimniecībā norisinās sacensība arī starp iecirkņiem. Pašlaik vadībā atrodas trešais iecirknis, ko vada Helēna Lūsīte. Viņa prot likt lietās visas iespējas un rezerves, lai tehnika tiktu izmantota intensīvi, jau laikus izdomā, kur un cik ilgi katram mehanizatoram attiecīgajā dienā būs jāstrādā. Nav tādu brīžu, kad vīri nezinātu, kas darāms. Protams, iecirkņa vadītāja sistemātiski pārbauda arī darba kvalitāti.”¹⁷

Par savu attieksmi un lielo atbildību pret darbu un pienākumiem, kurus uzņēmusies, viņa tiek izcelta kā paraugs un cilvēks, no kura mācīties. “Disciplīnas nostiprināšana sekmē komunistu iniciatīvas pieaugumu. Šajā sakarā krietns paraugs ir Helēna Lūsīte. Viņa ir pensionāre, taču turpina strādāt; kad ceturtajā brigādē bija vajadzīgs brigadieris, b. Lūsīte apņēmas veikt šo pienākumu un strādā pēc labākās sirdsapziņas. Kā zināms, sapulcē pieņemtais lēmums ir saistošs, obligāti izpildāms. Pat ja komunisti lēmumam nepiekrīt un balso pret to, viņa pienākums ir pakļauties vairākuma gribai, “1971.gada Valmieras rajona laikrakstā “Liesma” slejā “Partijas dzīve” raksta LKP rajona komitejas instruktore B.Gailīte.”¹⁸

Kolhoza “Mazsalaca” 3. iecirkņa priekšnieces Helēnas Lūsītes personību ļoti labi atklāj 1974.gada laikraksta “Liesma” žurnālista V.Zālīša raksts “Daudzšķautnainās dienas” slejā “Ļeņina ordeņa kavalieri”.

Viņai piemītusi spēja sarunāties ar cilvēkiem, iesaistīt darbā, panākt, ka cilvēki jūtas atbildīgi par padarīto. Darbinieki zinājuši, ka iecirkņa priekšniece paviršību darbā vienmēr pamanīs un centīsies to novērst visu izrunājot. Viņa uzskatījusi, ka cilvēki ir jāsaprot un par tiem ir jā rūpējas. Piemēram, siena laikā priekšniece atļāvusi kolhoza traktoriem nopļaut arī piemājas saimniecības pļavas, jo citādi darbiniekiem lielas pūles prasītu piemājas pļavu pļaušana ar izkapti, un līdz ar to aizkavētos iecirkņa vasaras darbi.¹⁹

V.Zālītis par Helēnu Lūsīti raksta, ka viņai “Dzīvē līdz iet atziņa: “Ja esi pārskaitusies, pie cilvēkiem neej. Nomierinies un tad runā.” Jūs domājat, viegli bija savaldīt dusmas toreiz, kad ieraudzīja pavirši uzarto lauku? Nē. Bet viņa iesēdās kabīnē līdzās traktoristam un sacīja: “Paskaties atpakaļ!” Kad puisis vilcinājās, viņa iejautājās: “Kauns? Citiem, redzi, jāskatās gribot negribot, kā tu esi izniekojis zemi...Ko darīsim?” Ko? Puisis atbildēja ar labu arumu.”

“Daudzšķautnaina un bagāta ir katra Helēnas Lūsītes diena. Katra diena ir rūpju un grūtību, panākumu un prieka pilna. Pēc tādas dienas tu pa īstam jūti, ka esi dzīvojuši, ka esi savu mūžu attaisnojuši”, tā viņas ikdienas gaitas novērtējis žurnālists V.Zālītis.²⁰

¹⁶ V.Zālītis. Zemes auglību sver vārpas. Liesma (Valmiera), Nr.33 (27.02.1974), 3.lpp.

¹⁷ K.Zālīte. Zeme atzīst vīru spēku. Liesma (Valmiera), Nr.70-071 (05.05.1973), 7.lpp.

¹⁸ B.Gailīte. Nepārkāpjams likums. Liesma (Valmiera), Nr.127 (11.08.1971), 2.lpp.

¹⁹ V.Zālītis. Daudzšķautnainās dienas. Liesma (Valmiera), Nr.11 (19.01.1974), 3.lpp.

²⁰ V.Zālītis. Daudzšķautnainās dienas. Liesma (Valmiera), Nr.11 (19.01.1974), 3.lpp.

Ieņemot kolhoza ražošanas iecirkņa priekšnieces amatu, Helēna Lūsīte bijusi arī darbaudzinātāja jaunajiem speciālistiem, piemēram, 1974.gadā viņas vadībā kolhozā “Mazsalaca” strādājusi Saulaines tehnikuma absolvente.²¹

Par ieguldīto darbu un veiksmīgu darba organizāciju, sasniedzot teicamus ražošanas rezultātus, Helēna Lūsīte saņēmusi vairākus apbalvojumus: Darba Sarkanā karoga ordeni (1971), nozīmi “Sociālistiskās sacensības uzvarētājs” (1973), tolaik augstāko valsts apbalvojumu - Ļeņina ordeni (1973), medaļu “Darba veterāns” (1978), ko piešķīra par ilggadīgu, nesavtīgu darbu.

Vairākas reizes viņa tikusi ievēlēta par deputāti Mazsalacas pilsētas padomē, un ar lielu atbildību pildījusi arī deputātes pienākumus.

1974.gadā Helēna Lūsīte Helēna - Mazsalacas pilsētas padomes lauksaimniecības pastāvīgās komisijas locekle, par deputāta pienākumu apzinīgu un pašizliedzīgu izpildi apbalvota ar rajona izpildu komitejas Goda rakstu.²²

Mazsalacas pilsētas Darbaļaužu deputātu padomes izpildu komiteja Helēnu Lūsīti raksturojusi šādi: «Lauksaimniecības pastāvīgajā komisijā viņa pienākumus veic ļoti apzinīgi. Raugās par racionālu zemes izmantošanu, kolhoza Statūtu ievērošanu. Šogad savā vēlēšanu apgabalā pārdomāti un sekmīgi organizēja kartupeļu iepirkšanu no iedzīvotāju individuālajām saimniecībām. Rūpīgi uzklausa vēlētāju sūdzības un ierosinājumus. Bez atbildes tos nekad neatstāj. Ir biedriska un izpalīdzīga. Apbalvota ar Darba Sarkanā Karoga ordeni par panākumiem sociālistiskajā sacensībā laukkopības un lopkopības produktu ražošanā, bet pērn saņēma Ļeņina ordeni.»²³

Atzinīgus vārdus par Helēnu Lūsīti teikuši vairāki cilvēki. Piemēram, Mazsalacas bijušās Izpildkomitejas priekšsēdētāja Ruta Lūse savās atmiņās “Mazsalaca pirms 50 gadiem” Helēnu Lūsīti raksturojusi kā izturīgu, drošu sievu.²⁴

Helēna Lūsīte, lieliskais cilvēks – tā viņu novērtējusi Latvijas PSR Nopelniem bagātā kultūras darbiniece, bijusī Mazsalacas kultūras nama direktore Nellija Nurmika.²⁵

Ieva Liepiņa, kas arī ļoti ilgus gadus strādājusi kolhozā “Mazsalaca”, Helēnu Lūsīti raksturo kā cilvēku, kurš ļoti daudz enerģijas un laika ziedojis darbam, un norāda, ka viņa bijusi vienīgā no Komunistu partijas biedriem kolhozā, kuru varēja likt par priekšzīmi citiem.

Neskatoties uz aizņemtību, darba un sabiedriskajiem pienākumiem, Helēna Lūsīte bijusi gādīga vecmāmiņa un rūpējusies par mazbērniem Daci un Valdi, vienmēr atlicinājusi viņiem laiku, lai cik maz tas arī būtu. Pēc aiziešanas no darba kolhozā, viņa strādājusi par komandanti un vākusi materiālus par kolhoza vēsturi.²⁶

Mazdēls Valdis Kampuss 2021.gadā par savu vecmāmiņu raksta: “Viņas aktīvās darba gaitas sākās pēc Otrā pasaules kara, kad veiksmīgākie Latvijas laika saimnieki bija izsūtīti, un sagrauta attīstītā zemkopības sistēma. Ap 1950.gadu, kad tika izveidoti pirmie kolhozi, tiem tika uzlikti valsts plāni, kuru izpilde bija sarežģīta. Kolhozos bija neefektīva saimniekošanas sistēma, roku darbs, atlīdzība

²¹ I.Rašmeiers. Vidējais posms. Meklētais un neatrastais. Liesma, Nr.5 (01.05.1978), 11.lpp.

²² Goda raksti deputātiem. Liesma (Valmiera), Nr.197 (18.12.1974), 1.lpp.

²³ G.Liepiņa. Dzīve veidojas acu priekšā. Liesma (Valmiera), Nr.190-191 (04.12.1974), 2.lpp.

²⁴ Lūse, Ruta. Mazsalaca pirms 50 gadiem : Mazsalacas pilsēta 20.gs. beigās : [atmiņu stāstījums] / Ruta Lūse. - [Mazsalaca : aut. izd.], 2012. – 45.lpp.

²⁵ V.Brūniņa. Tikšanās Latvijas Komunistiskās partijas Valmieras rajona komitejā. Liesma (Valmiera), Nr.119 (30.07.1983), 2.-3.lpp.

²⁶ V.Sērsna. Darbs izraisa darbu. Zvaigzne, Nr.14 (15.07.1977), 13.lpp.

par darbu minimāla. Vajadzēja motivēt un piespiest cilvēkiem strādāt vairāk par 10 stundām dienā²⁷, un arī organizēt darba cilvēkiem kādus atpūtas brīžus. Es domāju, ka tas viņai izdevās, jo viņa vienmēr bija kopā ar saviem darbiniekiem, kolhoziekiem.

Mainot dzīvesvietu tuvāk pilsētai, Helēnai tika piedāvātas uzņemties iecirkņa vadību Mazsalacas kolhoza Unguru teritorijā. Šeit visi, vairāk kā desmit Latvijas laika lielsaimniecību īpašnieki bija izsūtīti, katrai saimniecībai bija piederējis apmēram 100 hektāru zemes. Šajās auglīgajās zemēs vajadzēja prasmīgu saimnieku. Darba organizēšana notika braucot ar velosipēdu, tāpēc katrs solis un veicamais darbs tika rūpīgi pārdomāts. Ar lielu fanātismu, strādājot divpadsmit stundas lauku apsekošanā un pēc tam sarakstot paveiktos darbus, lauku atskaites, ar izcilu prasmi organizējot cilvēkus, tika panākts rezultāts, ka ražas viņas vadītajā iecirknī bija vienas no lielākajām Valmieras rajonā. Tas tika novērtēts ar Darba Sarkanā karoga ordeni, Ļeņina ordeni un medaļām.”

Smagais darbs kolhozā atstājis ietekmi uz viņas veselību un, Helēnai Lūsītei aizejot mūžībā, Valmieras rajona laikrakstā “Liesma” rakstīts: “No dzīves aizgājis liels darba un pienākuma apziņu cilvēks, cilvēks, kas visu mēroja ar darba, pienākuma un taisnības mēru. Tādu kolhoza “Mazsalaca” kolektīvs atcerēsies un piemiņa paturēs Helēnu Lūsīti.”²⁸

²⁷ Piemēram, vasaras sezonā kolhozā “Kāļiņina v.nos.” darba laiks bija no plkst.5:30 līdz 21:30 ar pārtraukumu 4 stundas. Informācija no Valmieras zonālā valsts arhīva. Valmieras muzeja direktores Mirdzas Salnītes uzziņu materiāls.

²⁸ Helēna Lūsīte. Liesma (Valmiera), Nr.164 (20.10.1982), 4.lpp.



Pirmā no kreisās Helēna Jāņa m. Lāns (precējusies Lūsīte) pie Ipiķu 6.klasīgās pamatskolas ieejas durvīm. Foto ap 1927.g.
Foto no Valmieras muzeja krājuma materiāliem, inv.nr. 37238



Kolhoza "Kaļiņina v.nos." pirmā smagā automašīna Pilngadības svētkos. 1956.gads. No kreisās puses pirmā stāv kolhoza valdes priekšsēdētāja Helēna Lūsīte, no labās puses pirmais Eduards Lūsītis. Foto no mazdēla Valda Kampusa privātā arhīva



Pilngadības svētki kolhoza "Kaļiņina v.nos." kantorī "Ādmiņos". 1958.gada rudens. No kreisās puses pirmā Helēna Lūsīte – kolhoza "Kaļiņina v.nos." valdes priekšsēdētāja, apsveic Ilzi Kundziņu, pie loga sēž Skaidrite Mellupe. Foto no levas Liepiņas privātā arhīva



Pilngadības svētku viesi kolhozā "Kaļiņina v.nos." 1958.gada rudenī. Otrā rindā vidū tumšā kleita ar baltu apkaklīti Helēna Lūsīte ar meitām, pa kreisi Edīte un pa labi Maija. Aiz Maijas stāv Helēnas vīrs Eduards Lūsītis. Foto no levas Liepiņas privātā arhīva.



Helēna Lūsīte siena pļavā pie "Vecmuižnieku" mājām Mazsalacas ciemā ap 1957.gadu. Foto no Valmieras muzeja krājuma materiāliem, inv.nr. 37237



Kolhoza "Kaļiņina v.nos." lopkopējas ap 1958.gadu: 1. no kreisās Ella Lange, 2. Elvīra Zilpauša, 3. Magdalēna Kumsāre, 4. Helēna Lūsīte, 5. Emma Čugure, 6. Emma Ruciņa. Foto no Valmieras muzeja krājuma materiāliem, inv.nr. 37240



Kolhoza "Mazsalaca" kolhoznieki "Priedes" parka tīrīšanas talkā: sēž no labās uz kreiso 1. Karlīne Spunde, 2. Ieva Liepiņa, 3. Helēna Lūsīte, 4. Anna Šulce, 5. Edīte Paegle, stāv no kreisās 1. -, 2. Pēteris Vāravš, 3. Jānis Rudiņš, 4. Kārlis Ķūrēns, 5. Emma Puķīte, 6. Emma Krumholce, 7. Betija Bērziņa. Foto ap 1970.g.
Foto no Valmieras muzeja krājuma materiāliem, inv.nr. 37241



Kolhoza "Mazsalaca" 20 gadu jubileja. 1.rindā no kreisās sēž bijušais kolhoza priekšsēdētāji: 1. Jānis Lakstīgala, 2. Kārlis Šics, 3. Pēteris Vāravš, 4. Alfrēds Zvejnieks, 5. Jānis Hincenbergs, 6. Arvīds Pārups, 7. Helēna Lūsīte. 2. Rindā skolotājs Imants Reinvalds, Jānis Osis, Edvīns Etmanis, - Šteins, Jostsons, Ruta Lūse (1.rindā 1.no kreisās). Foto 1968.g. Mazsalacas kultūras namā. Foto no Valmieras muzeja krājuma materiāliem, inv.nr. 37242



Kolhoza "Mazsalaca" iecirkņa priekšniece Helēna Lūsīte. 1977.gads.
Foto no mazdēla Valda Kampusa privātā arhīva.



Kolhoza "Mazsalaca" iecirkņa priekšniece Helēna Lūsīte. 1977.gads.
Foto no mazdēla Valda Kampusa privātā arhīva.

Augsts apbalvojums

Vakar laikraksts «Cīņa» sāka publicēt PSRS Augstākās Padomes Prezidija Dekrētu par Latvijas PSR lauksaimniecības pirmrindnieku apbalvošanu ar PSRS ordeņiem un medaļām.

Ar Ļeņina ordeni apbalvoto skaitā ir arī Mazsalacas kolhoza ražošanas iecirkņa priekšiece HELENA LŪSITE.

Dekrēta turpinājums sekos.



Ļeņina ordenis. Augstākais apbalvojums Padomju savienībā no 1930.gada līdz 1991.gadam, kuru pasniedza civilpersonām par priekšzīmību un sasniegumiem valsts darbā.

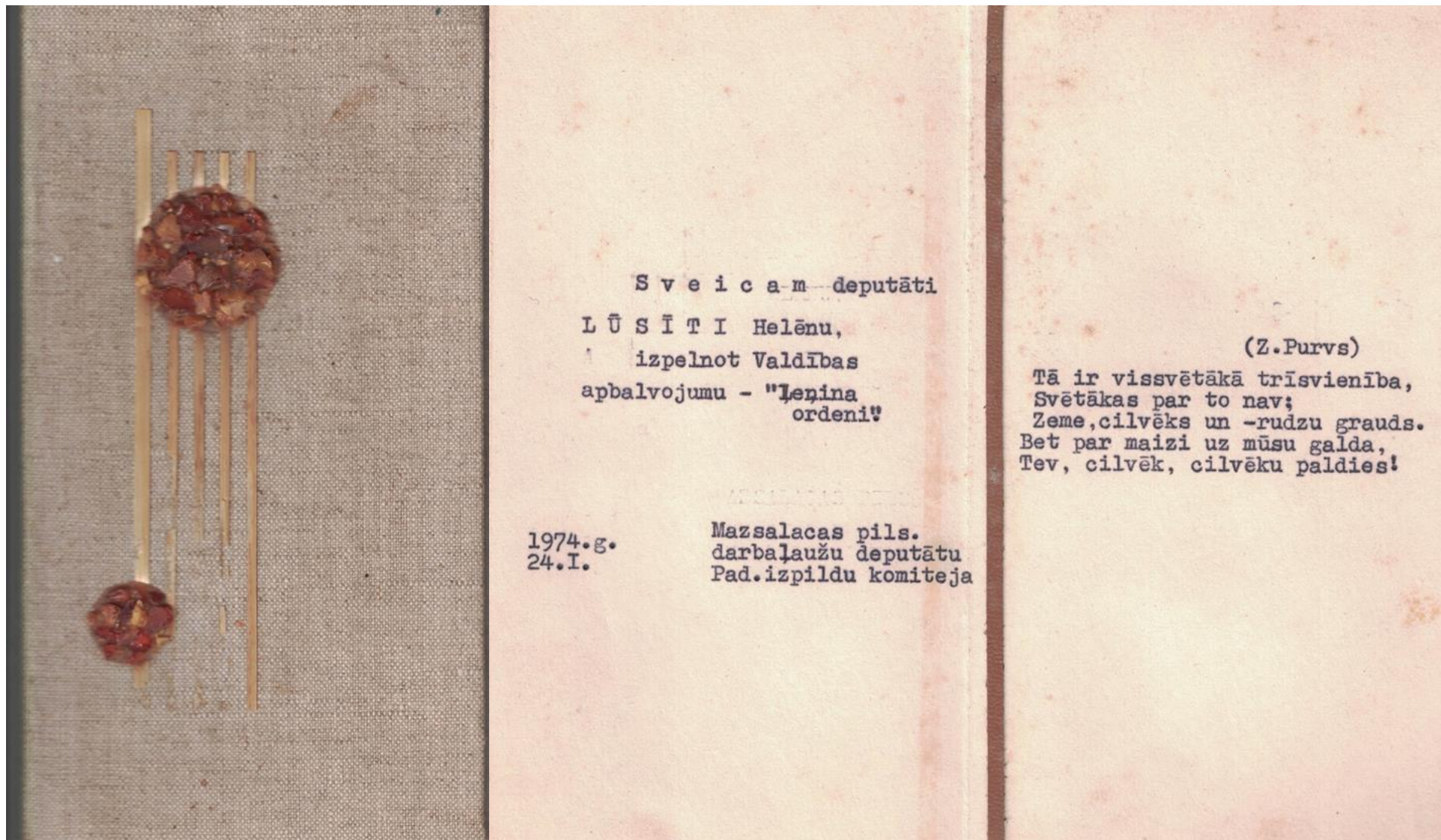
Liesma (Valmiera), Nr.199 (21.12.1973), 1.lpp.



Darba Sarkanā karoga ordenis. Ordenis tika izveidots 1928.g., lai apbalvotu par lieliskiem darba pakalpojumiem padomju valstij un sabiedrībai ražošanas, zinātnes, kultūras, literatūras, mākslas, sabiedrības izglītības, veselības aprūpes, valsts, sabiedriskās un citās darba jomās.



Medaļa "Darba veterāns". Valsts apbalvojums PSRS no 1974.gada. Piešķīra par nesavtīgu un ilggadīgu darbu tautsaimniecībā, zinātnēs, kultūrā, izglītībā, veselības aprūpē, kolhozos u.c. strādājošajiem.



S v e i c a m deputāti
L Ū S Ī T I Helēnu,
izpelnot Valdības
apbalvojumu - "Ļeņina
ordeni!"

1974.g.
24.I.

Mazsalacas pils.
darbaļaužu deputātu
Pad.izpildu komiteja

(Z.Purvs)

Tā ir vissvētākā trīsvienība,
Svētākas par to nav;
Zeme, cilvēks un -rudzu grauds.
Bet par maizi uz mūsu galda,
Tev, cilvēk, cilvēku paldies!

Apsveikums Helēnai Lūsītei no Mazsalacas pilsētas darbaļaužu deputātu Padomes izpildu komitejas saņemot Valdības apbalvojumu – "Ļeņina ordeni". 1974.gada 24.janvārī.

No mazdēla Valda Kampusa privātā arhīva.

KOLHOZNIEKA DARBA GRĀMATIŅAS
ТРУДОВАЯ КНИЖКА КОЛХОЗНИКА

№ _____

Uzvārds
Фамилия Lūsītis

Vārds
Имя Helēna

Tēva vārds
Отчество Jānis

Dzimšanas gads
Год рождения 1915

Iestāšanās gads kolhozā
Год вступления в члены колхоза 1949. 6. 10.
diēna, mēnesis — число, месяц

Darba grāmatiņas
īpašnieka paraksts
Подпись владельца
трудоу книжки H. Lūsīte

Darba grāmatiņas aizpildīšanas datums
Дата заполнения трудовой книжки

1967 g./г. _____

Kolhozs
Колхоз Maģsalaca

Ciema padome
Сельсовет Maģsalacas

Rajons
Район Valmieras.

Latvijas PSR
Латвийская ССР

ZIŅAS PAR SVĒDENĪJĀ

1	2	3	4	5	6
Ieraksta datums (gads, mēnesis, diena) Дата записи (год, месяц и число) Par kādu gadu sniegta ziņa За какой год даны сведения	Par ko strādāja В качестве кого работал	Aprēķinātais izstrādes dienas skaits Начислено трудовых дней за год	Nostrādāto cilvēkdienų skaits gadā Количество отработанных человеко-дней за год	Noteiktais izstrādes dienu (vai cilvēkdienų) minimums gadā Установленный минимум трудовых (или человеко-дней) за год	
1967.	1949	Latvijas	195.		
-	1950	Latvijas	116.50		
-	1951	"	185.71		
-	1952	"	296.32		
-	1953	"	811.53		
-	1954	"	854.25		
-	1955	"	1198.70		
-	1956	"	1224		
-	1957	Prēiņšed.	1218.80		
-	1958	"	1276.46		
-	1959	"	703.83		
-	1960	"	323.32		

DARBU O RABOTE

Aprēķināts gadā – Начислено за год											
7	bez tam natūrā (kg) кроме того, натурой (кг)					Personu paraksti, kuras apliecina ierakstus, un kolhoza zīmogs Подписи лиц, удостоверяющих записи, и печать колхоза					
	8	9	10	11	12	kolhoza priekšsēdētājs председатель колхоза	kolhoza galv. (vec.) главный (старший) бухгалтер колхоза				
2256	98	98			488	Prēi.	Prēi.				
7247	629	187	83		416	Prēi.	Prēi.				
3547		139	139			Prēi.	Prēi.				
11478	309	218				Prēi.	Prēi.				
198.01		911	526			Prēi.	Prēi.				
157.74	292	59				Prēi.	Prēi.				
129.80	156	623	719	1678	160	Prēi.	Prēi.				
38262	942	502	122	244	35	Prēi.	Prēi.				
75379	853	244				Prēi.	Prēi.				
818.58	1276	510		77		Prēi.	Prēi.				
33923	563	246		77	52	Prēi.	Prēi.				
10982	128	246				Prēi.	Prēi.				

Fragments no Helēnas Lūsītes kolhoznieka darba grāmatiņas. Dokuments no mazdēla Valda Kampusā privātā arhīva. ²⁹

²⁹ Ierakstos neprecizitāte. Valmieras zonālā valsts arhīva dokumentos Helēna Lūsīte ir kolhoza "Kaļiņa v.nos." valdes priekšsēdētāja no 1955.gada.